

NIKOLAY GOGOL

TARAS BULBA

Çeviri: BELKIS KORKMAZ

NIKOLAY GOGOL
TARAS BULBA

Taras Bulba, Nikolay Gogol

© 2007, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2007

4. basım: Eylül 2017, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Sabri Gürses

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-1889-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750718892

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

NIKOLAY GOGOL

TARAS BULBA

ROMAN

Rusça aslından çeviren

Belkıs Korkmaz

NİKOLAY GOGOL, 1809'da Ukrayna'da doğdu. Halk kültürünü yansıtmakla birlikte alışılmışın dışına çıkan ilk öyküleri Rus edebiyatına yeni ve diri bir hava getirdi. Genç yaşında ünlenen Gogol'un ilk hayranları arasında şair Aleksandr Puşkin ve eleştirmen Vissarion Belinski de vardı. *Mirgorod Öyküleri* ve *Petersburg Öyküleri*, Gogol'un Rus edebiyatındaki yerini daha da sağlamlaştırdı. Çar I. Nikolay dönemindeki yozlaşmış bürokrasiyi acımasızca alaya alan *Müfettiş* adlı güldürüsünün gerici basından gördüğü büyük tepki üzerine Rusya'dan ayrılmak zorunda kalan Gogol, çeşitli aralarla 1842'ye kadar Roma'da yaşadı. *Ölü Canlar* adlı romanı, serflik düzeni ve devlet yönetimindeki adaletsizlikleriyle feodal Rusya'yı yansıtıyordu. Gogol'ü ününün doruğuna ulaştıran yapıtı *Ölü Canlar* oldu. "Rus edebiyatının babası" olarak kabul edilen Gogol, yaşamının son döneminde ruhsal bunalımlar geçirip 1852'de Moskova'da öldü.

BELKIS KORKMAZ, 1964 yılında Ürgüp'te doğdu. İÜ Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü'nü bitirdi. Rusçadan, Shakespeare, İbni Sina, Molière ve Jules Verne'in yaşamöykülerinin de dahil olduğu biyografi kitapları ve Eduard Uspenski'den çocuk kitapları çevirdi. Çevirdiği kitaplar arasında Aleksandr Abromoviç Anikst'in *Dünya Sahnesinde Bir Dâhi: Shakespeare*, Vera Aleksyevna Smirnova'nın *Doğunun Bilim Güneşi İbni Sina*, Mihail Afanasyeviç Bulgakov'un *Çağdaşımız Molière* ve Kiril Andreyev'in *Görülmezi Gören Adam Jules Verne* yer alır.

I

“Dönsene oğlum! Amma da gülünçsün! Şu üstünüzdekiler ne biçim papaz cüppesi? Herkes akademiye böyle mi gidiyor?”

İhtiyar Bulba¹ Kiev ilahiyat okulunda yatılı okuyan ve babasının yanına eve gelen iki oğlunu bu sözlerle karşıladı.

Bulba'nın oğulları atlarından henüz inmişlerdi. Yeni salıverilen papaz okulu öğrencileri olarak henüz çatık kaşlarla bakan pehlivan cüsseli iki yiğitti onlar. Zinde, sağlıklı çehreleri, daha ustura yüzü görmeyen yeni bitmiş tüylerle kaplıydı. Babalarının böyle karşılaşmasından çok şaşkıncılar, başlarını yere eğmişler, hiç kıpırdamadan öylece duruyorlardı.

“Durun! Durun! Size şöyle güzelce bakayım,” diye devam etti Bulba oğullarını döndürerek. “Üstünüzdeki kaftanlar da ne uzunmuş! Kaftanlara bak hele! Dünyada yoktur böyle kaftanlar. Biriniz koşun da göreyim, kaftanın eteklerine dolanıp düşecek mi bakalım.”

Sonunda büyük olanı, “Eğlenme, baba, eğlenme!” dedi.

1. Ukraynaca patates demektir. (Ç.N.)

“Bak hele, amma da gösterişli! Neden eğlenmeyecekmişim?”

“Öyle işte; babam da olsan, böyle eğlenirsen, o zaman, Tanrı hakkı için, vururum!”

Taras Bulba şaşkınlıkla birkaç adım gerilerken, “Ah, sen, nasıl evlatsın! Babana ha?” dedi.

“Evet, babam bile olsan. Hakaret olunca hiç kimseyi ne sayarım ne de gözüm görür.”

“Peki, benimle nasıl dövüşmek istersin, yumruklaşarak mı?”

“Artık nasıl olursa.”

“Haydi öyleyse, yumruklaşalım!” dedi Taras Bulba kollarını sıvayarak. “Göreyim, yumruklaşırken bakalım nasıl bir adamsın?”

Derken, baba oğul, uzun bir ayrılığın ardından selamlaşmak yerine böğür, bel, göğüs demeden, kâh geri çekilip sağlarını sollarını kollayarak, kâh yeniden saldırıya geçerek birbirlerini yumruklamaya başladılar.

Kapı eşiğinde duran ve bakmaya kıyamadığı evlatlarını daha kucaklamaya fırsat bulamayan solgun, zayıfça ve iyi yürekli anaları, “İyi insanlar, bakın; ihtiyar bunadı! İyice aklını kaçırdı!” diyordu. “Çocuklar eve geldi, onları bir yıldan fazla görmemiştir, yaptığına bakın; kalkmış yumruklaşıyor!”

“Çok iyi dövüşüyor!” dedi ara veren Bulba. “Vallahi, iyi!” diye devam etti üstüne başına biraz çekidüzen verirken. “Öyle iyi ki, hiç bulaşmamak lazım. İyi bir Kazak olacak! Aferin, evlat! Haydi öpüşelim!” Ve babayla oğul öpüşmeye başladılar. “Âlâ, oğul, âlâ! İşte herkesi böyle döv, beni nasıl patakladıysan öyle; hiç kimsenin yanına bırakma! Ama yine de üstündeki gülünç bir kıyafet; sarkan bu ip de neyin nesi? Ya sen, alık, ellerini sarkıtmış ne duruyorsun?” dedi, küçük oğluna dönerek. “Ne o, köpoğlusunu, yoksa sen beni dövmeyecek misin?”

“Hâlâ söylediğine bakın!” dedi küçük oğlunu kucaklayan anne. “Aklına gelene bakın hele! Oğlu tutup da babasını dövecekmış! Şimdi sırasıymış gibi; çocuk genç, o kadar yol gelmiş, yorulmuş...” Çocuk yirmi küsur yaşındaydı, boyu da tam bir seksendi. “Biraz uyuması, bir şeyler yemesi lazım, ama yok, o tutmuş dövüştürmeye kalkıyor!”

“Eh, görüyorum ki, sen de anasının nazlı kuzususun!” dedi Bulba. “Anneni dinleme oğul! O cahil bir kocakarı, hiçbir şey bilmez. Şefkat sizin neyinize? Açık arazi bir de iyi bir at; işte size şefkat! Onlar size ana kucağı! Şu kılıcı görüyor musunuz? İşte sizin ananız bu! Onun dışında sizin kafanıza doldurdukları şeylerin hepsi çerçöp; akademilerin de, kitapların da, alfabelerin de, felsefenin de, o ne idüğü belirsiz her şeyin de içine tüküreyim!” Bulba burada matbuatta bile kullanılmayan bir sözcük sürdü sözlerinin arasına. “En iyisi önümüzdeki hafta sizi Zaporroje¹’ye¹ göndereyim. İşte bilgi orada! Sizin okulunuz orada; siz ancak orada aklınızı başınıza toplarsınız.”

Kuru bir ihtiyar olan anne kederli bir sesle ve yaşlı gözlerle, “Hepi topu evde yalnızca bir hafta mı kalacaklar?” dedi. “Zavallılar biraz gezip dolaşamayacaklar, kendi evlerini doğru düzgün göremeyecekler, ben de onlara doya doya bakamayacağım!”

“Ağıtlar yaktığın yeter artık ihtiyar! Kazak dediğin kadınlarla oyalanmaz! Sana kalsa onları eteğinin altına saklayıp tavuk yumurtasının üstüne oturur gibi otururdun üstlerine. Sen git, git de ne varsa bizim için masaya koy bir an önce! Poğaçalar, ballı çörekler, haşhaşlı turtalar ve başka hamur işleri lazım değil bize; bize bütün bir koç getir, bir keçi koy masaya, kırk yıllık bal şarapları

1. Aşağı Dinyeper’de Kazakların yerleşik olarak oturduğu bölge. Burada Zaporoje Kazakları diye bilinen, Ukrayna Kazaklarının siyasi ve askerî örgütü kastediliyor. Zaporoje Seçî, örgütün tahkim edilmiş merkeziydi. (Ç.N.)

koy! *Horilka*¹ biraz çok olsun, ama öyle uyduruk *horilka* değil, kuru üzümlü ya da her türlü ıvır zıvırla dolu *horilka* olmasın, sırf köpük olsun, kudurmuş gibi tıslasın.”

Bulba, oğullarını alıp odaları toplamakta olan iki güzel hizmetçi kızın onlar gelince altın gerdanlıklarıyla çarçabuk içeriden çıktığı evin aydınlık odasına götürdü. Kızlar, besbelli, kimseyi rahat bırakmayan küçük beylerin gelişinden ürkmüşlerdi, ya da sadece kadınlar arasındaki geleneklere uygun davranmak; yani erkek görünce bir çığlık koparıp rüzgâr hızıyla kaçmak, sonra da duydukları büyük utanç yüzünden elbiselerinin koluyla uzun zaman yüzlerini örtmek istemişlerdi. Aydınlık oda zamanın zevkine, Ukrayna’da birleşme yüzünden çarpışmaların² baş göstermeye başladığı o çetin savaş zamanlarının; renkli anıları artık yalnızca şarkılarda ve bir de sakallı kör ihtiyarların dingin bir banduryanın tıngırtısı eşliğinde etraflarına toplanan halka okuduğu, Ukrayna’da artık söylenmeyen o halk destanlarında kalan zamanların zevkine uygun olarak döşenmişti. Her şey temizdi, renkli kille sıvalıydı. Duvarlarda kılıçlar, Nogay kamçıları, kuş yakalama ağları, balık ağları, tüfekler, ustalıkla yapılmış bir boynuz barutluk, altın bir at dizgini ve gümüş plakalı bukağlar asılıydı. Odanın pencereleri küçüktü, şimdilerde yalnızca eski kiliselerde rastlanan, sürme camları kaldırılmadıkça dışarıya bakmanın mümkün olmadığı türden yuvarlak, buzlu camları vardı. Pencerelerin ve kapıların etrafında süs olarak kırmızı çerçeveler yapılmıştı. Köşelerdeki raflarda, Bulba’nın bu aydınlık odasına üçüncü, dördüncü elden giren –o uzak zamanlar için bu pek olağan bir şeydi– Venedik, Türk, Çerkez işi çeşit çeşit testi-

1. Sert bir Ukrayna içkisi. Biberde bekletildiği için yakıcıdır. (Ç.N.)

2. Ukraynalıları Katolik Roma cemaatiyle birleştirmek isteyenler ile Ortodoks olarak kalmak isteyen Ukraynalılar arasında yaşanan çarpışmalar. (Ç.N.)

ler, yeşil ve mavi camdan büyük şişeler, mataralar, oymalı gümüş güğümler, yaldızlı kupalar duruyordu. Karaağaçtan yapılmış sıralar odayı çepeçevre kuşatıyordu; ön köşede aziz tasvirlerinin altında kocaman bir masa; arkasında yatılacak boşluğuyla ve kadınların oturup işini yaptığı sıra biçimindeki girinti çıkıntılarıyla rengârenk, alacalı bulacalı çinilerle kaplı büyük bir soba vardı. Bütün bunlar, her yıl tatil zamanı eve yürüyerek gelen iki yiğidimiz için çok tanıdıktı, yürüyerek geliyorlardı çünkü henüz atları yoktu, çünkü öğrencilerin atla gidip gelmesine izin vermek âdetten değildi. Onların yalnızca, silah taşıyan her Kazak'ın istediği zaman tutup çekebileceği uzun perçemleri vardı. Bulba onlara ancak mezun oldukları zaman kendi at sürüsünden bir çift genç aygırı yollamıştı.

Bulba oğullarının gelmesi şerefine yerel birliklere komuta edenlerin ve alayındaki tüm rütbelerin çağrılmasını buyurdu. Onlardan ikisi, eski yoldaşı *yesaul*¹ Dimitri Tovkaç'la² birlikte gelir gelmez oğullarını takdim etti: "İşte, görün, nasıl yiğitler! Yakında onları Seç'e göndereceğim." Misafirler hem Bulba'yı hem de iki delikanlıyı kutladılar ve onlara iyi bir iş yaptıklarını, genç bir erkek için Zaporojye Seç'inden daha iyi bir okul olmadığını söylediler.

"Haydi artık, soylu kardeşler, herkes masaya istediği yere otursun. Haydi, evlatlar! Önce *horilka*'ları içelim!" dedi Bulba. "Tanrı sizi kutsasın! Oğullarım, sağlıklı olun! Sen de Ostap, sen de Andriy. Tanrı sizi savaşta hep muvaffak etsin, *busurman*'ları³ da, Türkleri de, Tatarları da,

1. Kazak ordusunda yönetici ve askerî bir unvan. (Ç.N.)

2. Havaneli anlamında. (Ç.N.)

3. *Basurman*, *busurman*, *besermen* gibi biçimlerle, eski Rusçada özellikle Müslümanları, genel olarak Ortodoks olmayanları, ama daha çok Aşyalıları, Türkleri ifade etmek üzere kullanılan sözcük. (Y.N.)

inancımıza karşı çıkmaya başladıkları zaman Lehleri de yenesiniz. Haydi yaklaştır kupanı. Nasıl, *horilka* iyi mi? *Horilka*'nın Latincesi nedir? Romalılar aptaldı; onlar dünyada *horilka* olup olmadığını bile bilmezlerdi. Neydi şu Latince dizeleri yazanın adı? Benim okuryazarlığım pek yoktur, onun için bilmem; Horatius muydu ne?"

Büyük oğul Ostap, "Babaya bak!" diye geçirdi içinden. "İhtiyar kurt her şeyi biliyor, ama bilmezmiş gibi yapıyor."

"Sanırım rektör size *horilka*'yı koklatmıyordu bile," diye devam etti Taras. "Söyleyin oğullarım, sırtlarınızı ve bir Kazak'ın vücudunda ne varsa her yerini huş ve taze vişne dallarıyla adamakıllı dövüyorlar mıydı? Belki de çok akıllandığınız için kamçıyla pataklıyorlardı; yalnızca cumartesileri değil, çarşamba da perşembe de nasibinizi alıyordunuz herhalde?"

"Bir şey yok, baba, hatırlanacak bir şey yok," diye cevapladı Ostap. "Her şey geçip gitti."

"Şimdi denesinler bakalım," dedi Andriy. "Birisini de ilişsin şimdi; bir Tatar dölü yanaşsın da anında görsün Kazak kılıcı neymiş!"

"Aferin, oğul, vallahi aferin! İş oraya gelince o zaman ben de sizinle gelirim! Tanrı hakkı için gelirim. Burada oturup hangi şeytani bekleyeceğim ki? Kara buğday ekip rençper olmak, koyunlara domuzlara bakıp karımla oynaşmak için mi kalacağım? Olmaz olsun karım; ben bir Kazak'ım, istemiyorum! Savaş yoksa ne olmuş yani? Ben de sizinle beraber geleceğim, öylesine, gezip dolaşmak için; vallahi, geleceğim!" Derken ihtiyar Bulba yavaş yavaş çoştı, çoştı, sonunda büsbütün hiddetlendi, masadan kalkıp çalımı bir tavırla ayağını yere vurdu. "Yarından tezi yok gidiyorum! Ertelemek niye? Biz burada oturup hangi düşmanı bekleyebiliriz ki? Bu ev neyimize? Bütün bunlar ne için? Bu çömler neyimize?" Ta-

ras böyle söyleyip çömlükleri ve mataraları kırıp dökme-ye başladı.

Kocasının bu türden davranışlarına artık alışmış olan zavallı ihtiyar kadın oturduğu sıradan kederli gözlerle bakıyordu. Hiçbir şey söylemeye cesaret edemiyordu; fakat kendisi için böylesi korkunç bir kararı duyunca gözyaşlarını tutamadı. Böylesi çabuk bir ayrılığın tehdit ettiği evlatlarına baktı; hiç kimse, onun gözlerinde ve kaskatı kapanmış dudaklarında titreşiyormuş gibi görünen acısının sessiz şiddetini tarif edemezdi.

Bulba korkunç derecede inatçıydı. O ancak, çetin XV. yüzyılda, Avrupa'nın yarı göçebe bir köşesinde, ilkel Güney Rusya'nın tamamının kendi prensleri tarafından terk edildiği, harabeye döndüğü, Moğol yağmacıların dizginsiz akınlarıyla baştan sona yanıp kül olduğu; evinden barkından edilmiş insanların burada artık gözüpek insanlar haline geldiği; tehditkâr düşmanın gözünün önünde ve sonsuz tehlikeyi göre göre yangın yerinin üstüne yurtlanarak düşmanın ve tehlikenin gözünün içine içine bakmaya alıştığı, dünyada herhangi bir korkunun var olup olmadığını artık unuttuğu; eski barışsever Rus ruhunun savaş aleviyle sarıldığı ve Kazaklığın –Rus doğasının o özgür, başına buyruk davranış biçiminin– oluştuğu ve tüm nehir kıyıları, ırmak geçitleri, kıyı yamaçlarının tamamı ve uygun yerlerin tümü, sayısını kimsenin bilmediği ve sayılarını öğrenmeyi arzu eden sultana yine kendi cüretkâr yoldaşlarının, “Onları kim bilir ki! Bizim bozkırın tamamına yayılmış durumdalar; nerede bir yükselti varsa, onun ardında bir Kazak vardır”¹ şeklinde

1. Bir efsaneye göre Kazaklar kendilerine bir mektup yazarak teslim olmayı emreden IV. Mehmed'e korkusuzca, hakaretlerle dolu bir mektup yazdılar. Ancak bu yazışmalar Osmanlı arşivlerinde bulunmamıştır. IV. Mehmed'in yazdığı öne sürülen metin Osmanlı padişahlarının kullandığı üsluba uygun düşmez. Ünlü Rus ressam İlya Repin'in, Kazakların mektubu kaleme alışı konu

cevap yazmaya yetkisi olan Kazaklar tarafından baştan başa kaplandığı zamanlarda ortaya çıkabilecek karakterlerden biriydi. Rus gücünün olağanüstü biçimde ortaya çıkmasıydı bu; o gücü felaketlerin çaktığı kıvılcım sökülüp çıkarmıştı halkın bağrından. Eski zaman prensliklerinin, av köpeği bakıcılarıyla ve avcıbaşlarıyla dolup taşan küçük şehirlerin yerine, şehirlerin kendi aralarında sürekli el değiştirdiği ve birbirlerine düşman olan küçük prenslerin yerine, korkunç köyler, koruganlar, ortak tehlikeyle ve Hıristiyan olmayan yağmacılara karşı duydukları ortak nefretle birbirine bağlanan köy birlikleri ortaya çıktı. Onların ezeli savaşının ve huzursuz yaşantısının Avrupa'yı, kıtanın altını üstüne getirmekle tehdit eden dizginlenemez akınlardan nasıl koruduğu artık tarihten herkesin malumudur. Birbirlerinden kopuk, zayıf da olsalar kendilerini, bu uçsuz bucaksız toprakların hâkimi olan taşra prenslerinin yerinde bulan Polonya kralları Kazakların önemini, böylesi savaşçı ve dik başlı bir yaşamın yararlı olacağını kavradılar. Onları teşvik ediyor, bu yaşam tarzını övüp onların gururlarını okşuyorlardı. Yine Kazakların arasından seçilen atamanlar onların uzaktan yönetimi altındaki köy birliklerini ve koruganları alaylara ve düzenli askerî bölgelere dönüştürüyorlardı. Bu, düzenli, toplanmış bir askerî kuvvet değildi, onu kimsenin gördüğü yoktu, ama savaş ve seferberlik durumunda, her biri, kraldan yalnızca bir altın sikke almak karşılığında tüm silahlarını kuşanmış olarak sekiz gün içinde, daha fazla değil sadece sekiz gün içinde atına biner gelirdi ve iki haftada öyle bir ordu toplanırdı ki, hiçbir celp ve sevkın toplayamayacağı bir askerî güç olurdu bu. Sefer sona erdi mi savaşçı çayırlara ve tarlalara, Din-

ettiği *Osmanlı İmparatoru IV. Mehmed'e Mektup Yazan Zaporozje Kazakları* adlı çok bilinen bir tablosu da vardır. (Ç.N.)

yeper nehir geçitlerine gider, balık yakalar, ticaret yapar, bira kaynatır ve özgür bir Kazak olurdu. Zamanın yabancıları haklı olarak Kazak'ın olağanüstü yeteneklerine şaşır kalırlardı. Hiçbir zanaat yoktu ki Kazak bilmesin: Şarap damıtır, at arabası yapar, barut öğütür, elinden demircilik, çilingirlik gelir, bütün bunlara ek olarak da, ancak bir Rus'un yapabileceği gibi içer, âlem yapar; hepsine gücü yeter. Savaş zamanı ortaya çıkmayı görev sayan kayıtlı Kazakların dışında büyük bir ihtiyaç olması durumunda, ne zaman olursa olsun, atlı gönüllülerden oluşan büyük kalabalıklar toplamak mümkündü; *yesaul*'ların köy ve kasabaların pazarlarından, meydanlarından geçip at arabasının üstüne çıkararak var gücüyle bağırması yeterdi bunun için; "Hey siz, şarap damıtanlar, bira kaynatanlar, bira kaynatıp ocak arkalarında yattığınız, yağlı gövdelerinizle sinekleri semirttiğiniz yeter artık! Haydi bakalım yürüyün, şövalyelik şanı kazanmaya! Siz, çift sürücüler, darı ekici tembeller, koyun güdücüler, karı düşkünleri! Sabanın arkasından koşup sarı çizmelerinizi çamura buladığınız, karılara sokulup şövalyelik kuvvetinizi heba ettiğiniz yeter artık! Kazak şanı kazanmanın zamanıdır!" Ve bu sözler kupkuru bir odunun üstüne düşmüş kıvılcım gibi olurdu. Çiftçi sabanını kırar, bira kaynatanlar ve şarap yapanlar teknelerini devirir, fiçılarını kırar, zanaatkâr ve satıcılar zanaatın ve dükkânın canı cehennem der, evdeki çanak çömleği kırar; kim var, kim yok atlarına binerdi. Kısacası Rus ruhu burada kudretli, geniş bir ölçü kazanır, cesur bir kılığa bürünürdü.

Taras önemli, yaşlı albaylardan biriydi: Savaş gaileleri için yaratılmıştı, ayrıca katı dürüstlüğüyle tanınırdı. O zamanlar Polonya etkisi kendini Rus soylular arasında göstermeye başlamıştı. Pek çokları Polonya âdetlerini benimsemiş durumdaydılar, lüks içinde yaşama alışkanlığını edinmişler, seçkin hizmetçiler tutmuşlardı, şahinleri,

avcıbaşları vardı, ziyafetler veriyorlar, saraylar yaptırıyorlardı. Bunlar Taras'ın hoşlanacağı şeyler değildi. O, Kazakların basit yaşantısını severdi, Varşova tarafına meyleden yoldaşlarını Polonyalı beylerin uşağı diye nitelediği için onlarla arası açılmıştı. Hiç yatışmayan coşkusuyla kendini Ortodoksluğun yasal savunucusu sayardı. Tefecilerin baskısından ve hane başı vergilerine yapılan zamdan şikâyet olsun yeter ki, kimseden izin almadan keyfine göre o köylere gider, Kazaklarıyla birlikte onların hakkından gelirdi. Kendine kural edinmişti; ona göre üç durumda her zaman kılıca sarılmak gerekirdi; Polonyalı vergi memurları seçilmiş Kazak yetkililere herhangi bir konuda saygı göstermeyip onların karşısında kalpaklarını çıkarmadan durdukları zaman; Ortodokslukla alay edilip atalardan gelen âdetlere saygısızlık edildiğinde ve nihayet düşmanlar *busurman* ve Türk olduğu zaman, ki zaten Hıristiyanlığın şanı için onlara silah çekmeyi ne olursa olsun her durumda caiz görürdü. Daha şimdiden oğullarıyla Seç'te nasıl boy göstereceğini, "İşte görün, nasıl yiğitler getirdim size!" diyeceğini, onları, çarpışmalarda çelikleşmiş eski yoldaşlarına nasıl tanıtaacağını, onların savaş sanatında ve o zamanlar şövalyeliğin en önemli meziyetlerinden sayılan içki sefalarında gösterecekleri ilk kahramanlıkları nasıl izleyeceğini düşünerek keyifleniyordu. Önceleri onları yalnız başına göndermek istemişti, fakat onların zindeliğini, boylu boslu oluşlarını, güçlü kuvvetli bedensel güzelliklerini görünce cengâver ruhu şahlanmış, ertesi gün onlarla birlikte kendisi de gitmeye –bunu gerektiren tek şey onun inatçılığından başka bir şey olmasa da– karar vermişti. Artık koşturup duruyor, emirler veriyor, genç oğullarına at ve koşum takımları seçiyor, hem at ahırlarına hem ambarlara girip çıkıyor, kendileriyle birlikte gidecek olan hizmetkârları seçiyordu. Seç'ten bir haber yollarsa tüm alayı alıp hemen o saat

gelmesini kesin olarak emrederek tüm yetkisini *yesaul* Tovkaç'a devretti. Gerçi çakırkeyifti, kafası hâlâ dumanlıydı, ama yine de hiçbir şeyi unutmadı; atların suvarılmasını ve yemliklerine en iyisinden iri buğday konulmasını bile buyurdu, sonra çabalarından yorgun düştü.

“Haydi çocuklar, artık uyumak lazım, yarın da Tanrı neye izin verirse onu yapacağız! Bize yatak sermeyesin! Yatak gerekmez bize. Avluda yatacağız.”

Gece, gökyüzünü henüz kucaklamıştı, ama Bulba her zaman erkenden yatardı. Halının üstüne uzandı, koyun postu gocuğuyla örtündü, çünkü gece havası epeyce serindi, çünkü Bulba evde olduğu zaman sıcacık örtünmeyi severdi. Çok geçmeden horlamaya başladı, onun arkasından bütün avlu horlamaya koyuldu; avlunun çeşitli köşelerinde yatan ne varsa her şey horluyor, şarkı söylüyordu. Herkesten önce bekçi uyudu, çünkü küçük beylerin gelişi şerefine herkesten çok o içmişti.

Yalnızca zavallı anne uyumuyordu; o sevgili oğullarının başucuna çömelmiş onların gelişigüzel dağılan genç lülelerini tarıyor, o lüleleri gözyaşlarıyla ıslatıyordu. Oğullarına bakıyor, onlara tüm varlığıyla, tüm duygularıyla bakıyor, sırf göz kesiliyor, yine de bakmaya doyamıyordu. Onları kendi sütüyle beslemiş, onlara gözü gibi bakmış, özene bezene büyütmüştü; onları şimdi yalnızca kısacık bir zaman görmek olacak şey miydi! “Evlatlarım benim, sevgili oğullarım! Başınıza neler gelecek? Sizi neler bekliyor?” diyerek ağlıyor, gözyaşları, bir zamanlar çok güzel olan yüzüne ihanet eden kırışıklarda takılıp kalakalıyordu. Aslında zavallı bir kadındı, o yiğitlik çağının tüm kadınları gibiydi tıpkı. Yalnızca bir an için yaşamıştı aşkı, yalnızca tutkunun ilk ateşinde, yalnızca gençliğin ilk ateşinde yaşamıştı, sonra da aklını başından alan o sert adam kılıçlar için, yoldaşları için, içki âlemleri için onu terk etmişti. Kocasını senede iki-üç gün görüyordu,

sonra birkaç yıl boyunca ondan haber gelmiyordu. Üstelik görüştükleri zaman, birlikte oturdukları zaman da hayat mıydı yaşadıkları? Hakaretlere, hatta dayağa bile katlanıyordu; yalnızca merhametten gelen sevecenlik görüyordu; coşkun tabiatlı Zaporojye'nin hoyrat damgasını bastığı bu kadınsız şövalyeler güruhunda garip bir yaratıktı o. Zevkten yoksun gençliği bir an için görünüp kaybolmuştu, çok güzel körpe yanakları ve göğüsleri öpülüp koklanmadan pörsümüş zamanından önce kırıklıklarla kaplanmıştı. Tüm aşkı, tüm duyguları, bir kadında sevecen ve tutkulu ne varsa, her şey, onda bir tek annelik duygusuna dönüşmüştü. O, bir bozkır martısı gibi şevkle, tutkuyla, gözyaşlarıyla dönüp durmuştu evlatlarının başlarının üstünde. Oğullarını, sevgili evlatlarını ondan alıyorlar! Onları bir daha görmemek üzere alıyorlar! Kim bilir, belki de ilk vuruşmada bir Tatar onların kafasını uçuracak ve o, yol kenarındaki yırtıcı bir kuşun gagasıyla parçalayacağı, oysa onların her damla kanı için canını vereceği oğullarının terk edilmiş bedenlerinin neredede yattığını bile bilmeyecek. Hıçkırığa hıçkırığa evlatlarının gözlerinin içine bakıyordu, erki sonsuz uykunun artık kapamaya başladığı gözlerine bakıp düşünüyordu: "Bulba uyanınca gidişi belki bir-iki gün erteler; belki de çok içtiğinden kalkıştı hemen gitmeye."

Göğün yükseklerindeki ay, uyuyanlarla dolu avluyu, sık, gür söğüt kümesini ve avluyu çevreleyen tahta kazık çitin içinde kaybolup gittiği yabancı otları çoktandır aydınlatıyordu. Anne, sevgili oğullarının başucunda oturup duruyordu, gözünü onlardan bir an olsun ayırmıyor, uyumayı aklına getirmiyordu. Tanyerinin ağardığını hissedenden atlar artık yemeyi bırakıp otların üstüne serilmişlerdi. Söğütlerin üst yaprakları hışırdamaya başladı, sonra bu hışırdayan dalga yavaş yavaş söğütlerin gövdelerinden ta en aşağıya kadar indi. Gün ağarınca kadar otur-

du anne, hiç yorulmamıştı, gecenin olabildiğince uzamasını diliyordu içinden. Bozkırdan bir aygırın gürültülü kişneme sesi yayıldı ortalığa; gökyüzünde kırmızı şeritler alev alev ışıldamaya başladı.

Bulba aniden uyanıp ayağa fırladı. Dün emrettiği her şeyi hatırlıyordu.

“Haydi, delikanlılar, uyuduğunuz yeter artık! Haydi, haydi! Atları suvarın! İhtiyar nerede?” Karısına genellikle böyle derdi. “İhtiyar, çabuk ol, bize yiyecek hazırla. Yolumuz çok uzun!”

Son ümitlerini de kaybeden zavallı yaşlı kadın kederle, isteksizce, ağır ağır eve yürüdü. O gözünde yaşlarla kahvaltı için gerekenleri hazırlarken Bulba sağa sola emirler yağdırıyor, at ahırında uğraşıp duruyor, oğulları için en güzel giyim kuşamı kendi eliyle seçiyordu. Öğrenciler birden dönüşüm geçirdiler; eski kir pas içindeki çizmelerin yerine gümüş nalçalı sahtiyan, kırmızı çizmeler belirdi ayaklarında; kırmalı, binlerce pilili, Karadeniz kadar geniş şalvarlar sırmalı uçkurlarla bağlandı; arada bir tıngırdayan, tütün içmek için gerekli diğer malzemelerin asılı olduğu püsküllü, uzun kayışlar bağlıydı uçkurlara. Ateş gibi parlak çuhadan yapılmış al renkli dik yakalıklı kısa kaftanın üstüne nakışlı kuşaklar kuşanıldı; savatlı Türk tabancaları kuşakların içine sokuldu; kılıçlar tangır tungur bacaklarına vuruyordu. Güneşten pek de kararmamış yüzleri sanki güzelleşip beyazlaşmış gibiydi; onların genç, kara bıyıkları, şimdi, yüzlerinin beyazlığını ve gençliğin sağlıklı, kudretli rengini daha bir göz alıcı yapıyordu; altın tepelikli koyun postundan kalpaklarıyla güzeldiler. Zavallı anne onları görünce hem tek kelime edemedi, hem de gözyaşları süzülemeden gözlerinde öylece kalakaldı.

“Haydi, evlatlar, her şey hazır! Gecikmenin âlemi yok!” dedi sonunda Bulba. “Şimdi Hıristiyan geleneğine

göre yola çıkmadan önce herkesin çömelmesi gerekiyor.”

Saygılı bir tavırla, kapı ağzında dikilen delikanlılar dahil, hepsi çömeldiler.

“Anaları, haydi şimdi oğullarını kutsa!” dedi Bulba. “Kahramanca savaşsınlar, her zaman şövalyelik şerefini savunsunlar, İsa’nın dininin hep yanında olsunlar, olmazlarsa da en iyisi ölsünler, ölsünler de dünyada adları bile kalmasin diye dua et Tanrı’ya! Çocuklar, annenize yanaşın; anne duası hem karada hem suda kurtarır insanı!”

Anne, bir anne gibi zayıf anne, onları kucakladı, iki küçük ikon çıkardı, hüngür hüngür ağlayarak onların boynuna taktı.

“Meryem Anamız... korusun sizi... Unutmayın, evlatlarım, annenizi unutmayın... Hakkınızda küçük bir haber olsun yollayın...” Ondan sonra da konuşmadı.

“Çocuklar, haydi gidelim!” dedi Bulba.

Kapının önünde eyerlenmiş atlar duruyordu. Bulba kendi şeytanına atladı, sırtında yirmi pud ağırlık hissedenden hayvan ürküp hızla geri geri gitti, çünkü Taras aşırı ağır ve şişmandı.

Anne, oğullarının da ata bindiğini görünce yüz çizgilerinde ötekine göre daha yumuşak bir ifade bulunan küçük oğluna atıldı. Atının üzengisinden tuttu, eyerine yapıştı, gözlerinde umutsuzluk vardı, bırakmıyordu oğlunu. İrikiyim iki Kazak onu usulca tutup eve götürdü. Fakat yolcular kapıdan çıkınca yaşından umulmayacak bir yaban keçisinin çevikliğiyle, akıl almaz bir kuvvetle atı durdurdu, çalgıncasına, aklını kaçırmışçasına bir taşkınlıkla oğullarından birini kucakladı; onu alıp yine götürdüler.

Genç Kazaklar huzursuzlukla ilerliyor ve baba korkusuyla gözyaşlarını tutuyorlardı, ama göstermemeye çabalasa bile babanın da içi kendine göre pek buruktu. Kül rengi bir gündü; yeşillikler ıslık ıslık; kuşlar nedense biraz ahenksiz cıvıldaşıyordu. İlerlerken bir yandan dönüp ar-

kalarına baktılar; çiftlik sanki yerin dibine göçmüştü; toprağın üstünde, mütevazı evlerinin iki bacası, bir de dallarına sincap gibi tırmandıkları ağaçların tepeleri görünüyordu yalnızca; önlerinde daha çayırlık uzanıyordu, çiyli otların üstünde yuvarlandıkları yaşlardan, hızlı bacakları sayesinde ürkeklikle uçarcasına koşan kara kaşlı Kazak kızlarını bekledikleri yaşlara kadar olan tüm hayat hikâyelerini hatırlayabilecekleri o çayırlık. Derken, artık, yalnızca kuyunun üstünde dikili duran, tepesine de bir araba tekerleğinin bağlı olduğu sırik göğe doğru tek başına yükselirken görünür oldu, geçtikleri düzlük uzaktan bir dağ gibi görünüyordu ve her şeyi saklamıştı... Çocukluk günlerine de, oyunlara da elveda, her şeye, her şeye elveda!

KLASİKLER

Ölü Canlar, Bir Delinin Güncesi, Palto ve Müffettiş, "Rus edebiyatının babası" olarak kabul edilen Nikolay Vasilyeviç Gogol'ün başyapıtlarındandır; ama Taras Bulba'nın, bu büyük ustanın yapıtları arasında çok farklı ve özel bir yeri vardır.

Güçlü ve yiğit Taras Bulba önderliğindeki Kazakların Polonyalılara karşı isyanını ve Taras Bulba'nın iki oğlunun yargılanışını konu edinen bu tarihsel öykü, Ukrayna'nın Kazak gelenekleri ve zengin halk kültürüyle beslenerek yetişen Gogol'ün, Ukrayna şarkılarının sevinç ve hüznüne duyduğu derin sevginin, Kazakların geçmişine duyduğu bağlılığın ürünüdür.

1835 yılında yayımlanan *Mirgorod Öyküleri* arasında yer alan Taras Bulba, aynı zamanda yazarın XIX. yüzyıl Rusya'sının baskıcı ortamından geçmişe sığınışının bir ifadesidir. Nitekim, bu destansı öykünün kahramanı, Gogol'ün o çok iyi tanıdığımız bürokratlarından, delilerinden ve sahtekârlarından çok farklı bir karakterdedir.

Kapak resmi: İlya Repin

canayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN: 978-975-07-1889-2

9 789750 718892